

יאסר עראפאת, ומקיים קשר עם בני עמו - וראשי הציבור של שכם עולים בראש הפגנה המונית על חסימה של צה"ל

היה קיים הקונסנזוס, שדירבן את הממשלות לעזור ליישוב, לסכל את המזימות נגדו, לאפשר אספקת נשק לכוחות ההגנה, וזאת בהחבא. אותו סטאלין, שהוסיף את הנידבך הסופי לקונסנזוס העולמי בדבר הקמתה של מדינה יהודית, הציג פעם שאלה צינית: "כמה אוגרות יש לאפיפיור?" גם סטאלין לא היה חוזר על שאלה זו השנה, למראה האפיפיור יוחנן פאולוס הר"ג, שביקר במולדתו הפולנית והפך את הארץ הקומוניסטית על פניה. תשובה זו נכונה גם לגבי הקונסנזוס. רק אנשים תמימים יכזיבו לשאלו: "כמה אוגרות יש לקונסנזוס העולמי?" התשובה היא: אף לא אוגרה אחת. אך הקונסנזוס חשוב מן ה"אוגרות" — כי הוא משפיע על החלטותיהן של הממשלות שיש להן האוגרות.

עולם כולו. מאז, ועד אחרי חתימת חוזה-השלום, היה הכדור בידי אל-סאדאת. יש בתיאור זה כדי לתרום להבנת השיטה והעיתוי שנבחרו עלידי אל-סאדאת. הוא גם מסביר מדוע רואים הפלסטינים ביוזמת אל-סאדאת התנקשות ישירה בהם. במשך שנה וחצי הוסחה תשומת-הלב מן הפלסטינים, הן בכלי-התיקשורת העולמיים, הן במיסדרונות הדיפלומטיה הפלסטינים הכריזו משום-כך מילחמה על היוזמה, וכך עשה העולם הערבי כולו.

יתכן שאלי-סאדאת היה מצליח בכך זאת לכפות את רצונו על המרחב, אידו עזה בידו להשיג ממנחם בגין ויתור כלשהו, שהיה בו כדי לשכנע את העולם הערבי כן אכן האומרי נומיה תסלוד דרך להגדרה עצמית פלסטינית. נשיא מצרים לא השיג זאת — ועל כן נכשל הנסיון לאגוף את העניין הפלסטיני. שבועות מעטים אחרי חתימת החוזה הישראלי-מצרי, כבר היה ברור לעולם כולו כי אין הוא מביא שלום של ממש, אלא בגיזרה המצומצמת של יחסי ישראל-מצרים. העניין הפלסטיני חזר למרכז הבמה, בתאוצה גוברת. שום טכס של בגין-סאדאת, שום מסדר צבאי, שום גיונים של ידירות, שום ביקור רים שופעי-אהבה, אינם יכולים לסכל או להשכיח קונסנזוס זה. אלא לשעה קלה.

רגה תירגם המכניזם של הפוליטיקה הפנימית את ההכרה הזאת של יחידים רבים לעמדה של ממשלות. בנו אחר זן הכירו המדינות באש"ף, קיבלו החלטות התומכות בזכות הפלסטינים להגדרה עצמית. הלחץ של מדינות-הנפט הר סעודית נתן לתהליך זה תנופה גדולה — אך לא יכול היה להצליח. לולא היו כבר התנאים הנפשיים מוכנים לכך. אל הגשק הגלוי של הנפט נתוסף הגשק הסודי, שר שימש פעם את היישוב העברי: הגשק של "אין ברירה". פשוט לא נראה שום פיתרון אחר לבעייה הפלסטינית. ישראל, שראשיה הכחישו בעקשנות את עצם קיומו של העם הפלסטיני (גולדה: "אין פלסטינים"), בגין: "השם פלסטיני הוא אוביבי ישראל!" לא היתה מסוגלת לספק פיתרון לבעייה ש"אינה קיימת". העולם, שהתעייף במידה גוברת והולכת מן הבעייה שהטרדיה את מנותחו, הבין כי אין לה פיתרון, מלבד זה שהפך נושא הקונסנזוס העולמי.

הקונסנזוס הציף את העולם. בסוף תשל"ז הוא החל שוטף גם את מרגלות המוכבצר הי אחרון שעמד מנגד — ממשלת ארצות-הברית. ואז קרה דבר שעשוי היה לבזום אותו, או להסיט אותו לאפיק אחר לגמרי — יוזמתו ההיסטורית של אנור אל-סאדאת.

למה, לכל הרוחות?

מיבצר האחרון שעמד עדיין מול קונסנזוס זה היה השילטון של ארצות-הברית. הוא התבצר מאחרי הבטחה, שניתנה לממשלת-ישראל ב-1975: שלא לדבר עם אש"ף כל עוד לא הכיר האירגון בזכות-קיומה של מדינת-ישראל, וכל עוד לא קיבל את החלטת מועצת הביטחון 242.

"מדיניות מגוחכת!" אמר על כך בסוף תשל"ט אנדרו יאנג, דוברים רבים בארצות-הברית הסכימו עימו בפה מלא. ביניהם — תופעה ראשונה בארצות-הברית — כמה וכמה מבין הפוליטיקאים המתכוננים להציג את מועמדותם בבחירות לנשיאות בעוד שנה. הם ניגנו על מיתר רגיש בתודעה האמריקאית. בעוד שהתעמולה הציונית ניגנה על מיתר רגיש אחר — הסיי רוב להיכנע ל"סחיטה" (של מפיקות-הנפט) — ניצלו ידידי הערבים תחושה לאומית לא פחות חשובה — שדי צריכים לדבר כדי ליישב סיכסוך. כל אמריקאי יונק אמונה זו עם הלב-אמו: שאדם סביר, הגון, הנחלק בר בעייה, משתדל להיבדל עם יריבו, ליישב את חילוקי-הדעות בשיחה פנים-אל-פנים, על דרך הפשרה. הטענה שאסור ביכול לדבר עם מישהו זרה זהו הרוחני לאופי האנגלו-סאכסי.

כאשר ניסח הנרי קסינג'ר, בעצה אחת עם ממשלתו של יצחק רבין, את אותה התחייבות מורה, המגבילה מרצון את חופש-הפעולה המדיני של המעצמה הגדולה ביותר בעולם, הוא הכניס בה שני מחסומי-ברזל. הוא היה בטוח כי אש"ף לא יכיר רשמית מראש בזכות-הקיום של ישראל לפני ההידברות, וכי לא יקבל את ההחלטת 242, המתעלמת לחלוטין מן הבעייה הפלסטינית. למעשה נדרש כן אסור: שהפלסטינים יכירו בקיום היריב, ובו-זמנית יקבלו על עצמם החלטה שאינה מכירה בקיומם שלהם עצמם. בכל זאת נשאלה בתשל"ט, בחסר-סבלנות גובר והור לך, כימעת בכל בירות העולם השאלה: למה, לכל הרוחנות, אין הם עושים זאת, למרות הכל? אינו עשו זאת, היו מורפים את הקלפים של ממשלות וושינגטון וירושלים, הורסים את הביצורים הפוליטיים האחרונים החוסמים את דרכם, זוכים באהדה כללית והופכים את הגי שמת מטרם לבת-יימנות.

מדוע אינם עושים זאת? יש לכך סיבה גלויה וסיבה סמויה. הנימוק הרושמי של אש"ף הוא שזהו ויתור גדול מצידם, שאינו יכול להינתן לפני ה"משאיות-המתן, כת נאי למשאיות-המתן, מפני שהוא צריך לשמש קת'מיקוח בעת המשאיות ומתן עצמו.

כפי שהסביר זאת, בשיחה פרטית, סעיד חמאמי, הי איש הראשון בצמרת אש"ף שיצא בגלוי למען הקמת מדינה פלסטינית בגדה וברצועה, תוך שלום עם ישראל.

האוגדות של הקונסנזוס

חיים המדיניים, חוקי-הקונסנזוס משפיע על התהליכים כמו שחוקי-הכבידה משפיע על אפיק הנהר. הנהר שואף אל הנקודה הנמוכה ביותר. הוא מתאים את עצמו למיכנה השטח. לכן אין הוא עובר בקו ישר מן המעיין אל השפך. הוא מתפתל, כשהוא נתקל במיכני שול, הוא עוקף אותו, הוא מתקדם באפיק עקלקל, בוגי זאגים. לעיתים נדמה שהוא עומד במקום, ממלא אגם — ואז הוא ממשיך בדרך. לעיתים הוא כאילו חוזר על עיקבותיו, מתרחק, אך בסופו של דבר יגיע אל יעדו. הקונסנזוס קובע את התנאים הנפשיים, שבהם מתנהלים החיים המדיניים. כאשר הרוב הגדול של בני-אדם סבור שמהו הנהו נכון וצודק, התהליך המדיני מתאים את עצמו לכך. במישטר דמוקרטי, קיימת תימסורת ישי-רה והמירה יחסית, אך גם מישטר דיקטטורי אינו יכול לפעול, לאורך ימים, בניגוד לקונסנזוס.

במישור הבינלאומי התימסורת היא ארוכה יותר, מסור בכך יותר, אך בסופו של דבר, התוצאה שווה. היא דינמית טובה יותר לכך מאשר הציונות.

היא התחילה כרעיון של כמה משוגעים לדבר, שנראו גם בעיני ידידיהם וקרוביהם כמטורפים. אף ברעג אחד של חייו לא כבש תיאודור הרצל אלא את לבו של חלק ועיר ביותר של הפזורה היהודית. במרוצת השנים קיבלה התנועה תנופה, והרעיון החל מתפשט. המעשים בארץ-ישראל, האידיאליזם וההקרבה העצמית של יוצרי הקיבוץ, המצוקה הגוברת של היהודים בעולם, השואה הנוראה, העלייה הבלתי-ליגלית והי עשייה-טרוו של אירגוני הפרושים — כל אלה החזירו לתודעת העולם בהדרגה, את ההרגשה כי אין פיתרון אחר, קל וחומר פיתרון צודק אחר, מאשר הקמתה של מדינה יהודית, לפחות בחלק קטן של ארץ-ישראל.

נוצר קונסנזוס עולמי — באותו חלק של העולם שר היה בעל ביטוי פוליטי בשנת 1947, כאשר חלקים גדודים של אפריקה ואסיה היו עדיין משועבדים או חסרי-קול. הביטוי המדהים ביותר לקונסנזוס זה ניתן עלידי אנרי גרומיקו, נציג ברית-המועצות, משרתו של סטא-לין, כאשר הפתיע את העולם כולו והכריז באו"ם, בשפה ציונית מובהקת, שמגיעה לקורבנות-הנאצים מדינה. מאותו רגע היתה הקמתה של המדינה מובטחת. היו דרושים קורבנות, היתה נטושה מיתחמה. העם היהודי עצמו מילא תפקיד מרכזי, אך הקורבנות לא היו מספיקים, לולא

מדוע הוא עשה זאת?

אז נובמבר 1977 ועד היום שאלו חוקרים ופרי שנים את עצמם: מדוע הוא עשה זאת? ומדוע עשה זאת דווקא אז? השנה נמסרו על כך שתי עדויות בימעט זהות, מצד שני אנשים הרחוקים מאוד זה מזה: ראשיה-ממשלה לשעבר, יצחק רבין, וזי שהיה סגן שריה-חוקי של מצריים, איסמאעיל פאהמי, שהתפטר כמחאה על יוזמת אל-סאדאת.

התיאור העולה מדבריהם ומראיות נוספות, הוא זה: בסתיו 1977 גמלה בלב האמריקאים ההכרה שיש לכי פות על הצדדים את סיום הסיכסוך. האמריקאים הבינו כי הדבר מחייב את שיתוף הפלסטינים, תוך שילוב אש"ף. לצורך זה הגיעו להסכמה עם הסובייטים, שהתבטאה בהצ'רה המשותפת. התגבש הרעיון לכנס מחדש את ועידת ניבה, הפעם בהשתתפות ראשי אש"ף או לפחות פלסטינים חשובים אחרים אשר יקבלו לצורך זה יפוי-כוח מטעם אש"ף, כגון פרופסורים פלסטיניים הפועלים בארצות-הברית.

כדי לגבור על התנגדותה של ממשלת ישראל, נמצאה תחבולה: שכל הערבים יופיעו בוועידה במישלחת משותפת, שתמונה עלידי הליגה הערבית, כך שישאל לא תצטרך להכיר במפורש באש"ף, או להסכים במפורש להשתתפות פלסטינית רשמית.

המיסד היהודי התגייס נגד תוכנית זו, וכאשר הגיע משה דיין לארצות-הברית ביצעה הממשלה האמריקאית נסיגה ופירסמה מיסמך חדש, שהתעלם במידה רבה מן המיסמך הקודם. אך התוכנית עצמה לא נגנזה. אל-סאדאת ראה בתוכנית זו סכנה לעצמו. במישלחת כל-ערבית משותפת, היתה בעצמם יכולה לשחק רק תפקיד משיגי. היו שולטים בה יריבו, נשיא סוריה האפז אל-אסד, ואנשי אש"ף. היתה ניתנת להם, למעשה, זכות וטו על המדיניות המצרית. הסובייטים היו ממלאים בר ועידה תפקיד חשוב. ואילו אל-סאדאת רצה להגיע לשותפות ישירה ואינטימית עם האמריקאים. יוזמת אל-סאדאת, שלא תואמה עם איש, לא עם האמריקאים וזאת עם הסעודים, טרפה את עי הקלפים.

הרעיון של ועידת-ניבה טורפה ברית-המועצות נדר חקה שוב אל מחוץ לתמונה. הסורים, הפלסטינים, וגם הסעודים עמדו מן הצד, חורקים שיניים, ואילו אור הזר קורים התמקד כולו על נשיא-מצרים, שסחף עימו את האמריקאים והפך גיבור דעת-הקהל בארצות-הברית ובי